

Çevresel Yabancılaşma ve Ekolojik Uyanış Bağlamında Çevreye Duyarlı Yönetim: Konaklama İşletmelerinde Çevresel Duyarlılığın Yönetimsel Bakışa Yansımaları

Ümran ALTAY MORGÜL^a

^a Manisa Celal Bayar Üniversitesi, İşletme Doktora Programı,
ORCID: 0000-0003-1390-9451

Makale Bilgileri

Makale Türü: Derleme Makale

Gönderim Tarihi: 18.05.2025

Kabul Tarihi: 18.06.2025

Özet

Konaklama işletmelerinin doğayla uyumlu politikalar geliştirme sürecinde "yeşil yıldız" gibi çevresel duyarlılığa dayalı yönetim uygulamaları ve girişimlerinin önemli rol oynadığı düşünülmektedir. Günümüz koşullarında bireyin doğayla bağının zayıflaması, çevresel duyarlılığın azalmasına ve dolayısıyla ekolojik bozulmanın hızlanmasına neden olan bir faktör olarak yaygın kabul görmektedir. Bu doğrultuda mevcut çalışma turizm sektörünün çevresel etkilerini ele almakta, çevresel yabancılaşma olgusunu incelemekte ve konaklama işletmelerindeki çevresel duyarlı uygulamaları incelemektedir.

Anahtar Kelimeler

Çevreye Duyarlı Yönetim

Sürdürülebilirlik

Çevresel Yabancılaşma

Yeşil Yıldız

JEL

Q01

Q56

Q57

Environmentally Sensitive Management in the Context of Environmental Alienation and Ecological Awakening: Reflections of Environmental Sensitiveness on Managerial Perspective in Accommodation Establishments

Abstract

It is thought that management practices and initiatives based on environmental sensitivity such as "green star" play an important role in the process of developing policies compatible with nature in accommodation establishments. In today's conditions the weakening of the individual's connection with nature is widely accepted as a factor that causes a decrease in environmental sensitivity and thus an acceleration of ecological degradation. In this context the current study addresses the environmental impacts of the tourism sector, examines the phenomenon of environmental alienation and examines environmentally sensitive practices in accommodation establishments.

Keywords

Environmentally Sensitive

Management

Sustainability

Environmental Alienation

Green Star

İletişim/Contact

umranaltay00@gmail.com

GİRİŞ

İnsanlık tarihi boyunca doğa yalnızca yaşamsal ihtiyaçların karşılandığı bir kaynak değil aynı zamanda kültürel ve manevi değerlere de ev sahipliği yapan bir yaşam alanı olmuştur. Ancak sanayi devrimiyle birlikte üretim yapılarının değişmesi doğaya yönelik algının değişmesine neden olmuş ve bu durum insan-doğa ilişkisinde derin bir kopuş yaratmıştır (Toska, 2017; Arıkan, 2021). Bu kopuş çevresel yabancılaşma olarak kavramsallaştırılmakta ve hem bireysel hem de kurumsal düzeyde çevreye yönelik duyarsızlığı beslemektedir (Marx, 1997; Osmanoglu, 2016).

Turizm sektörü çevreyle yakın ilişkisinden dolayı bu sürecin hem etkilenen hem de etkileyen tarafıdır. Özellikle konaklama işletmeleri enerji, su ve doğal kaynak kullanımı açısından çevreye önemli etkilerde bulunmakta bu durum ise çevreye duyarlılık temelli yönetim anlayışını zorunlu kılmaktadır. (Kirk, 1995; Han, Hsu & Sheu, 2010). Türkiye’de bu doğrultuda uygulamaya konan Yeşil Yıldız projesi; çevre bilincini güçlendirmek amacıyla belirli kriterleri sağlayan turistik işletmelere verilen belgedir. Belge kapsamında enerji ve su verimliliği, zararlı madde kullanımının azaltılması, doğa dostu yapı tasarımları ve çevresel eğitim gibi çeşitli uygulamalar yer almaktadır (Acuner & Ergın, 2021). Yeşil yıldız belgesi çevresel sorumluluk bilinciyle hareket eden turistik tesislerin gönüllü başvurusu üzerine ve uygulama esaslarında belirtilen temel ölçütleri sağlayan konaklama işletmelerine verilmektedir. Tesislerin kapasitesi ve çevre üzerindeki potansiyel etkileri göz önünde bulundurularak işletme türleri ve sınıfları doğrultusunda minimum puan seviyeleri belirlenmiştir. Belirlenen puan eşiğini geçen yıldızlı otellerin tabelalarında sınıf derecelerini gösteren yıldızlar yeşil renkte tasarlanmakta ve tabelalarda ayrıca “Çevreye Duyarlı Tesis” ifadesi yer almaktadır (Ertas vd., 2018; Özoğul, 2023)

Bu bağlamda çalışmanın amacı çevreye duyarlı yönetim anlayışının çevresel yabancılaşmanın azaltılmasında nasıl bir rol üstlendiğini irdelemek ve konaklama sektöründe sürdürülebilir uygulamaların işletme politikalarına entegrasyonunu incelemektir. Çalışmada aynı zamanda doğayla yeniden bağ kurma çabalarının kurumsal düzeydeki yansımaları da tartışılarak, çevresel sürdürülebilir yönetim anlayışı bütüncül bir perspektifle ele alınmaktadır.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Çevresel Yabancılaşma ve Ekolojik Uyanış

İnsanlık varoluşundan bu yana hayatta kalabilmek adına doğayla sürekli bir etkileşim içinde olmuştur. Bu etkileşim insanın ihtiyaçları doğrultusunda şekillenmiş ve üretim biçimlerindeki değişimlerle birlikte doğa üzerindeki etkisi giderek artmıştır. Aydınlanma öncesinde doğanın bir parçası olarak konumlandırılan insan, aydınlanma çağı ile aklı ve bilimi merkeze alarak doğayı kontrol edilmesi gereken bir kaynak olarak algılamaya başlamıştır (Arıkan, 2021). Üretim tarzlarındaki dönüşüm yalnızca ekonomik ve sosyal yapıyı değil insanın doğayla olan bağı da yeniden yapılandırmıştır. Avcı-toplayıcı yaşam biçiminden tarıma ve sanayi devrimiyle birlikte makineleşmeye geçiş doğa üzerindeki insan etkisini dramatik biçimde artırmıştır. Doğal kaynakların sistematik biçimde kullanılması ve üretim kapasitesinin yükseltilmesi doğa üzerindeki baskıyı

yoğunlaştırmış ve insanın doğadan duygusal ve düşünsel olarak uzaklaşmasına neden olmuştur (Yaman, 2009).

Aydınlanma Dönemi'nde doğaya yönelik bu mekanik bakış açısı daha da güçlenmiş, akıl ve bilim mutlak bilgi kaynakları olarak yüceltilmiştir. Doğa ise denetlenmesi gereken bir nesneye indirgenmiştir. Bu zihinsel dönüşüm insanın doğadan yalnızca fiziksel olarak değil aynı zamanda düşünsel olarak da kopmasına yol açmıştır. Bu kopuş doğayı bütüncül bir sistem olarak algılamının yerine onu yalnızca insan çıkarlarına hizmet eden bir kaynak olarak görme eğilimini doğurmuştur (Toska, 2017). Bu düşünsel ayrışmanın nihai sonucu ise çevresel yabancılaşmadır. Yabancılaşma; sosyal bilimler yazınında uzun süredir tartışılan ve insan-doğa ilişkisini kavramsal düzeyde anlamaya imkân tanıyan temel bir olgudur. Kavramın kökeni idealist felsefe geleneği içerisinde yer alan Hegel'e dayandırılır. Hegel'e göre yabancılaşma bireyin evrensel aklını (Geist/Ruh) dış dünyada somutlaştırma sürecinde kendi öz benliğini tanıyamaması ve bu süreçte özünden uzaklaşması anlamına gelir. Bu durum bireyin kendisini dış dünyada tanımadığı bir varlık olarak deneyimlemesiyle sonuçlanır (Osmanoğlu, 2016). Yabancılaşma kavramını toplumsal üretim ilişkileri bağlamında somutlaştıran düşünür ise Karl Marx'tır. Marx yabancılaşmayı özellikle kapitalist üretim süreciyle ilişkilendirir. İşçinin emeğini piyasaya sunduğu andan itibaren kendi emeğine ve emeğinin ürününe yabancılaştığını savunur. Bu yalnızca ekonomik bir ayrışma değil aynı zamanda insanın doğasına ve yaratıcılığına olan yabancılaşmasıdır. İşçi yalnızca emeğine değil aynı zamanda kendisine, başkalarına, doğaya ve üretim sürecindeki anlamına da yabancı hale gelir (Marx, 1997). Bu kuramsal çerçeveyi psikolojik ve kültürel düzleme taşıyan önemli isimlerden biri de Erich Fromm'dur. Fromm yabancılaşmayı bireyin hem kendisiyle hem de çevresiyle olan ilişkisini edilgen bir biçimde deneyimlemesi olarak tanımlar (Fromm, akt. Osmanoğlu, 2016). Birey yabancılaştıkça gerçekliği bütüncül olarak kavrayamaz bunun yerine dünyayı parçalanmış ve anlamsız bir yapı olarak algılar. Böylece özne ile nesne arasındaki bağ zayıflar ve kopma noktasına gelir (Osmanoğlu, 2016).

Bu kavramsal zeminde çevresel yabancılaşmanın çok boyutlu nedenleri bulunmaktadır:

Ekonomik Nedenli Yabancılaşma: Kapitalist üretim tarzında üretim araçlarının belirli bir azınlığın elinde toplanması, doğa üzerinde alınan kararların da bu sınıf tarafından kontrol edilmesine yol açar. Bu durum geniş kitlelerin doğa ile olan ilişkisini dolaylı hâle getirir. İnsanlar doğrudan üretimden ve doğal çevreden uzaklaşarak yalnızca tüketici konumuna geçer. Doğaya hakimiyet kurma isteği de bireyin doğayla kurduğu duygusal ve işlevsel bağı zayıflatır. Doğa bir ortak yaşam alanı olmaktan çıkarak yalnızca ekonomik bir kaynak hâline gelir (Kır, 2002).

Örgütsel Yapı ve Tasarım: Çalışanların karar alma süreçlerinden dışlanması, yöneticiler de dahil olmak üzere bireylerde güçsüzlük ve kontrol kaybı hissi yaratır. Karar süreçlerine katkı sağlayamayan bireyler hem kurumlarına hem de çevresel etkilere karşı ilgilerini kaybedebilirler. Bu durum yönetsel yabancılaşmanın çevresel boyutunu da besler. Çünkü çevresel kararlar genellikle merkezi ve yukarıdan alınan kararlarla şekillenir (Abbas vd., 2013).

Yetersiz Sosyal Destek ve İletişim: İş yaşamında sosyal bağların zayıf olması bireyin hem iş arkadaşlarıyla hem de çalışma ortamıyla olan bağlarını olumsuz etkiler. Destek eksikliği özellikle yönetsel pozisyonlarda yalnızlık ve izolasyon hissini artırabilir. Bu durum yalnızca bireysel düzeyde değil doğayla kurulan bağın da zayıflamasına neden olur. Çünkü sosyal izolasyon bireyin çevresel sorumluluklara karşı duyarsızlaşmasına ve kolektif çevre bilincinden uzaklaşmasına neden olabilir.

Kültürel Birikimden Uzaklaşma: Sanat, edebiyat, felsefe ve toplum bilimleri gibi kültürel disiplinler insanın doğayla olan ilişkisini anlamlandırma ve yeniden kurma açısından temel birer araçtır. Bu alanlardan uzaklaşmak bireyin dünyayı anlamlandırma kapasitesini daraltır ve çevresel farkındalık gelişimini engeller. Kültürel birikimin eksikliği çevreyi sadece fiziksel bir varlık olarak algılamaya neden olur (Kır, 2002).

Toplumsal Yapıdaki Değişim: Kitlesele yapılar içinde bireyin kendini tek başına hissetmesi yabancılaşmayı tetikler. Toplumsal yabancılaşma çevresel duyarlılığı da zayıflatır. Çünkü birey kendi etkisinin doğa üzerinde anlamlı bir fark yaratmayacağına inanabilir. Bu inanç çevresel eylemsizlikle sonuçlanabilir (Kır, 2002).

Özerklik Eksikliği: Karar alma süreçlerine dahil olmayan yöneticiler rollerinden kopuk hisseder bu da aidiyet duygusunu azaltır. Bu durum yalnızca işle ilgili aidiyet kaybına yol açmakla kalmaz aynı zamanda çevreyle ilgili kararlarda da pasifleşmelerine neden olur. Özerklik eksikliği bireyin çevresel sorumluluk üstlenme potansiyelini de düşürür (Abbas vd., 2013; Shantz vd., 2016).

Teknolojik Gelişmeler: Günümüz teknolojisi bireyin doğayla olan fiziksel temasını minimuma indirmiştir. Sanal ortamlar, otomasyon ve dijital yaşam tarzları doğayla doğrudan ilişki kurma ihtiyacını azaltmıştır. Bu durum insanın doğaya yabancılaşmasına neden olur. Çünkü doğa artık deneyimlenen değil ekranlardan izlenen ve tüketilen bir kavrama dönüşmüştür. Teknolojik adaptasyon süreci bireylerin çevresel farkındalığını olumsuz etkileyebilir (Kır, 2002).

Görev Monotonluğu: Özellikle kurumsal yapılarda sıkça karşılaşılan tekrarlayıcı ve tekdüze görevler bireyde anlam kaybı ve işlevsizlik duygusu yaratır. Bu monotonluk bireyin yalnızca işle olan bağımlı değil genel olarak yaşamla ve çevresiyle olan bağımlı da zayıflatır. Kendini değerli ve etkili hissetmeyen birey çevresel sorunlara karşı da duyarsızlaşabilir. Anlamdan yoksun çalışma doğaya yönelik duygusal bağların da zedelenmesine neden olabilir (Shantz vd., 2016).

Bu çok katmanlı nedenler yalnızca bireysel düzeyde psikolojik kopuşlara yol açmakla kalmaz aynı zamanda yöneticilerin iş yerindeki tutum ve performanslarını da derinden etkiler. Yabancılaşan yöneticiler işlerine karşı motivasyonlarını kaybederek iş tatmininde belirgin bir azalma yaşarlar (Abbas vd., 2013). Bu durum aidiyet duygusunun zayıflamasına ve örgütsel bağlılıkta düşüşe yol açar. Kurumla özdeşleşemeyen yöneticiler uzun vadeli katkı sunmakta isteksiz hale gelir. Yabancılaşma aynı zamanda işten ayrılma niyetini de artırır. Yöneticiler alternatif iş arayışlarına yönelerek kurumdan kopma eğilimine girerler (Shantz vd., 2016). Tüm bu etkenler bir araya geldiğinde kurum genelinde performans düşüşü ve verimlilikte azalma gibi sonuçlar doğar. Toplu yabancılaşma kurumsal üretkenliği ve etkinliği ciddi biçimde zedeler (Abbas vd., 2013). Bu olumsuz etkiler yalnızca birey düzeyinde değil örgütsel sürdürülebilirlik açısından da risk teşkil etmektedir. Bu nedenle bazı stratejik müdahaleler önerilmektedir (Shantz vd., 2016):

- Karar süreçlerine yöneticilerin daha etkili olması
- Görev çeşitliliğinin artırılmasıyla aidiyet hissinin güçlendirilmesi
- Kapsayıcılık ve açık iletişimle yabancılaşmanın azaltılması
- İnsan odaklı yönetsel yaklaşımla bireylerin anlam duygusunu yeniden inşa edilmesi

Çevresel yabancılaşma doğayı kontrol edilmesi gereken bir nesne olarak gören anlayışın bir sonucudur. İnsanın hem doğayla hem de kendi varoluşuyla olan bağımlı zayıflatmaktadır (Qversveen,

2022). Bu kopuş modern yaşam biçimlerinde yapay ve doğadan uzak bir gerçeklik yaratmakta, bireyi hem ruhsal hem de fiziksel düzeyde izole etmektedir. İnsanların çevreye bakış açısı doğayla kurduğu ilişkinin niteliğini belirler. Doğayı edilgen bir nesne olarak gören zihniyet çevresel krizlerin düşünsel temelini oluşturur (Galtung, 1976). Bu durum modern toplumlarda insan-doğa etkileşiminin azalmasıyla birlikte daha da belirginleşmiştir. Fiziksel ve duygusal kopuş çevreye yönelik farkındalığı ve koruma motivasyonunu düşürmektedir (Soga & Gaston, 2016).

Ekolojik uyanış insanların çevreyle uyum içinde yaşama, doğal kaynakları koruma ve çevre bilincini geliştirme farkındalığıdır. Bu uyanış insanların ekolojik ürünlere yönelik davranışlarını olumlu yönde etkiler; çünkü çevre bilinci arttıkça bireyler çevre dostu ürünleri tercih etme eğiliminde olur ve sürdürülebilir tüketim alışkanlıkları geliştirirler (Daniel vd., 2020; Muhammad vd., 2020). Bu süreçte bireyler, doğayla olan ilişkilerini yeniden değerlendirmekte ve çevreyle uyumlu yaşama yönelik farkındalık kazanmaktadırlar. Bu bilinçlenme; çevre sorunlarına duyarlılığın artması, doğa dostu ürünlere yönelim, ekosistemi koruyan tutum ve davranışların benimsenmesi gibi sonuçlar doğurur. Ekolojik uyanış yalnızca çevresel bilgiye sahip olmayı değil aynı zamanda çevreye karşı duygusal bağlılık ve davranışsal sorumluluk üstlenmeyi de içerir (Zhang, 2020).

Ekolojik uyanış bireylerin ekolojik ürünlere olan tutumlarını doğrudan etkilemektedir. Örneğin; Polonya'nın güneydoğusunda yaşayanların çevresel davranışlarını etkileyen ekolojik uyanış, bu bölgedeki bireylerin çevreye karşı duyarlılıklarını artırmakta ve sürdürülebilir davranışların benimsenmesine katkı sağlamaktadır (Piekariski vd., 2016). Zhang'ın (2020) çalışmasına göre ekolojik farkındalık üç boyutta ele alınmaktadır; ekolojik bilgi, ekolojik duygu ve ekolojik algı. Bu üç unsurun da bireylerin ekolojik ürünleri araştırma ve değerlendirme sürecinde belirleyici olduğu görülmektedir. Ekolojik bilgi; bireyin çevre dostu ürünler hakkında bilinçli kararlar almasını sağlar. Ekolojik duygu; çevreye zarar veren ürünlerden uzak durma motivasyonu yaratır. Ekolojik algı ise; bireyin satın alma davranışının doğaya olumlu katkı sağlayacağı inancını güçlendirir. Ampirik veriler bu üç bileşenin tamamının istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde etkili olduğunu göstermektedir (Zhang, 2020). Farklı toplumlarda ekolojik uyanışın yaygınlaştırılması için etkili yöntemler arasında şunlar öne çıkmaktadır:

Eğitim ve Farkındalık Kampanyaları: Özellikle genç nüfusu hedefleyen çevresel eğitim programları, uzun vadeli ekolojik bilinç oluşturulmasında temel rol oynar (Zhang, 2020).

Medya ve Sosyal Platformlar: Televizyon, sosyal medya ve kamu spotları yoluyla çevre dostu yaşam tarzlarının özendirilmesi geniş kitlelere hızlı ulaşma açısından önemlidir (Zhang, 2020).

Devlet Politikaları ve Teşvikler: Ekolojik ürünlerin desteklenmesi çevre dostu üretim yapan firmalara vergi indirimi gibi teşviklerin sunulması davranışsal değişimi hızlandırır (Biswas & Roy, 2015).

Toplum Tabanlı Uygulamalar: Yerel halkı doğrudan sürece katan projeler (örneğin geri dönüşüm kampanyaları, yeşil mahalle girişimleri) daha kalıcı etkiler yaratmaktadır (Guerrini vd., 2018).

Bu yöntemler toplumların ekolojik uyanış seviyesini yükseltmeye ve sürdürülebilir yaşam biçimlerinin benimsenmesine katkı sağlamaktadır. Soga ve Gaston (2016) doğayla temasın psikolojik ve bilişsel faydalarını vurgulayan çalışmalarla bu durumu ortaya koymaktadırlar. Doğa ile temas stresin azalmasına (Hartig vd., 2003), ruh sağlığının iyileşmesine (Ulrich, 1984), dikkat ve bilişsel performansın artmasına katkı sağlar (Berman vd., 2008). Ancak kentleşme ve teknolojik

gelişmeler bu deneyimleri sınırlandırmakta bireyleri doğadan uzaklaştırmaktadır. Bu kopuş deneyimlerin tükenmesi olarak adlandırılır (Pyle, 1993). Bu durum özellikle yeni nesillerin doğayı yalnızca soyut bir kavram olarak tanımasına yol açmaktadır (Miller, 2005; Louv, 2005). Dolayısıyla doğayla temas yalnızca bireysel sağlık değil çevresel sürdürülebilirlik açısından da hayati önemdedir. Doğada daha fazla zaman geçiren bireylerin çevre sorunlarına daha duyarlı davrandıkları gözlemlenmiştir (Zaradic vd., 2009; Nisbet vd., 2009).

1.2. Çevreye Duyarlı Yönetim

Canlıların yaşamsal faaliyetlerini sürdürdüğü birbirleriyle etkileşim içinde bulunabildikleri ortam çevre olarak ifade edilebilir. Çevre, içinde canlı cansız bütün varlıkları barındıran doğal bir ekosistemdir (Özmen, 2020). Çevreye duyarlılık ona zarar verecek eylemlerde bulunmamaktır. Ekolojik dengenin bozulmamasına dikkat etmek, çevre kirliliğine sebep olacak davranışlarda bulunmamak, çevreci bir tutum benimsemektir. İşletmeler ekonomik ve çevresel performanslarını arttırmak için çevre yönetim stratejileri geliştirerek fırsat yakalayabilirler. İşletmeler faaliyetlerinde çevreye olan zararlarını en düşük düzeye indirerek çevreyle uyumlu bir şekilde topluma karşı görevlerini yerine getirebilirler (Mesci, 2014).

Çevreye duyarlı yönetim ise; karar alma süreçlerinde doğayı dikkate alan çevreye verilecek zararları minimum düzeye indiren ya da tamamen ortadan kaldıran ekolojik çevrenin korunması felsefesini işletmenin kültürüne yerleştiren ve topluma karşı sosyal sorumluluklarını yerine getiren işletmelerin benimsediği anlayıştır (Nemli, 2001). Klasik yönetim yaklaşımlarında genellikle maliyetleri azaltma öncelikli bir anlayış hâkimdir. Çevresel etkiler çoğu zaman göz ardı edilir. Bu dar ve çevreyi ikinci plana atan yaklaşımın aksine çevresel sorumluluğu temel alan yeni bir yönetim anlayışı gelişmiştir. Yeşile duyarlı yönetim olarak adlandırılan bu yaklaşım çevreyle uyumlu uygulamaları esas alarak geleneksel yönetim pratiklerinden ayrılmaktadır. Çevreye duyarlı yönetim anlayışı ve geleneksel yönetim karşılaştırması aşağıda Şekil 1'deki gibidir (Shrivastava, 1995).

Çevreye duyarlı yönetim anlayışı sadece çevresel yasal düzenlemelere uyum sağlamakla sınırlı değildir. Aynı zamanda işletmelerin itibar yönetimi, müşteri tercihleri ve pazarlama stratejileri üzerinde de etkili olmaktadır. Nitekim günümüzde çevresel hassasiyet taşıyan tüketicilerin sayısındaki artış, işletmeleri çevre dostu uygulamaları benimsemeye teşvik etmektedir (Özdemir Yılmaz, Özok ve Erdem, 2016). İşletmeler çevre dostu, doğaya zarar vermeyen ürün ve hizmet arayışına girmişlerdir. Bunu sadece artan bilinçten dolayı değil aynı zamanda birden fazla etki boyutu altında olmalarından kaynaklandığı bilinmektedir (Han, Hsu & Sheu, 2010). Tüm etkilerin sonucu olarak yeşil yönetim anlayışı ortaya çıkmıştır. Çevresel sorumluluk hissederek faaliyette bulunan işletmelerin yönetim anlayışına yeşil yönetim anlayışı denir. Yeşil yönetim sürdürülebilirlik anlayışından ortaya çıkmıştır. Yeşil yönetimdeki anlayış işletmelerin fonksiyon, organizasyon ve üretim süreçlerinde çevreyi ön plana çıkararak faaliyetler düzenlenmesidir (Gökdeniz, 2019).

Şekil 1. Geleneksel Yönetim- Çevreye Duyarlı Yönetim Karşılaştırması

Özellik	Geleneksel Yönetim	Çevreye Duyarlı Yönetim
Amaçlar	Sadece ekonomik büyüme ve kâr odaklılık	Sürdürülebilirlik ve yaşam kalitesini artırma
Ürünler	Sadece işlev, stil ve fiyat odaklı, fazla atık üreten ürünler	Çevre dostu, atığı az olan ürünler
Organizasyon	Hiyerarşik ve merkeziyetçi yapı	Daha yatay ve katılımcı yapı
Çevre	Doğayı kontrol etme ve kaynak olarak görme; kirliliği önemsememe	Doğayla uyumlu olma, kaynakların sınırlı olduğunu anlama ve kirliliği azaltma
İşletme Fonksiyonları	Kâr artırmaya yönelik pazarlama, finans, muhasebe ve insan kaynakları uygulamaları	Çevreye duyarlı pazarlama, uzun vadeli finansal planlama, çevresel maliyetleri dikkate alan muhasebe ve işçi sağlığını önemseyen insan kaynakları

Kaynak: Shrivastava, 1995 akt. Nemli, 2001

1.3. Konaklama İşletmelerinde Çevreye Duyarlılık

Konaklama işletmeleri faaliyetlerinin doğrudan çevreyle iç içe olması nedeniyle çevresel sürdürülebilirliğin sağlanmasında kritik bir role sahiptir. Bu işletmeler enerji ve su tüketiminden atık yönetimine kadar pek çok alanda çevreye etki etmektedir (Kirk, 1995). Bu nedenle çevreye duyarlı uygulamaların kurumsal politikalara entegre edilmesi hem çevresel hem de ekonomik açıdan fayda sağlamaktadır. Çevre dostu otelcilik anlayışı yalnızca kaynak kullanımını azaltmayı değil aynı zamanda çalışanların ve müşterilerin çevresel farkındalığını artırmayı da amaçlar. Örneğin, enerji tasarruflu aydınlatma sistemleri, su kullanımını azaltan duş başlıkları ve geri dönüştürülebilir malzemelerin kullanımı gibi uygulamalar hem maliyetleri azaltmakta hem de doğal kaynakların korunmasına katkı sağlamaktadır (Mensah, 2004). Çevreci otel uygulamalarının bir diğer boyutu da pazarlama avantajıdır. Özellikle çevresel duyarlılığı yüksek olan turistler sürdürülebilir uygulamalara sahip işletmeleri tercih etmektedir (Han, Hsu & Sheu, 2010). Çevreyle dost uygulamaların benimsenmesinde tüketici beklentileri, yasal düzenlemeler ve kurumsal etik ilkeler belirleyici rol oynamaktadır (Foster vd., 2000). Bu durum birçok otel işletmesinin çevresel hassasiyeti olan stratejiler geliştirmesine ve atık, enerji, su gibi kaynak kullanımında daha sorumlu davranmasına neden olmaktadır. Çevreye duyarlı yönetim yaklaşımları işletmelerin çevresel etkilerini minimize etmeye yönelik stratejik planlama ve uygulamalardır. Bu yaklaşımlar arasında çevresel etki analizleri yeşil tedarik zinciri yönetimi, enerji tasarruf programları ve ekolojik tasarım ilkeleri yer almaktadır. Örneğin; Türkiye'deki konaklama işletmelerinde çevreye verilen zararı en aza indirmek, sürdürülebilirliği sağlamak ve çevreyi koruma amaçlı uygulayabilecekleri farklı projeler bulunmaktadır (Özoğul, 2023). Bu projeler aşağıdaki gibidir:

1. *Mavi Bayrak Projesi*: Uluslararası kapsamda olan bu ödül marina ve plajlara verilir. Marina ve plajlarda donanım ve güvenliği tam anlamıyla sağlayan yerlere mavi bayrak verilmektedir (yigm.ktb.gov.tr, 2021). Ülkemizde Sağlık Bakanlığı ve Kültür ve Turizm Bakanlığı öncülüğünde 1993 yılında başlatılmıştır. 577 plajıyla Mavi Bayrağa sahip olan Türkiye ikinci sıradır. İlk sırada ise 638 plajıyla İspanya yer almaktadır. Uluslararası Çevre Eğitim Vakfı (FEE) tarafından yürütülen bu programın merkezi Kopenhag'dır (basin.ktb.gov.tr, 2025; broadway-consulting.com, 2025).

2. *Yeşil Yıldız*: Ülkemizde çevre bilincinin artmasını sağlayan, her geçen gün ekolojik dengenin bozulmasından kaynaklanan sorunlara çözüm bulmayı amaçlayan bir programdır. Gönüllülük esasına göre düzenlenmiş ve Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından AB-uluslararası kriterler göz önüne alınarak hazırlanmıştır. Ülkemizde bulunan konaklama işletmelerinin uygulamalarında tasarrufa gidilmesi esas amaçtır. İşletmelerin enerji, su, atık ve birçok kaynaklarının planlamaları çevreye duyarlı şekilde gerçekleştirilmektedir. Yeşil Yıldız uygulamasıyla Avrupa'daki turistlerin tercih etme sebepleri artacak, %20 ile %80 oranları arasında enerji tasarruf edilecek ve personel eğitimiyle bilinçlendirme sağlanacaktır (yigm.ktb.gov.tr, 2021).

3. *Çevre Yönetim Sistemi*: ISO 14001 olarak da bilinen bu sistem 1992 yılında Rio'da dünya zirvesinde alınan kararlar sonrasındaki prensiplere dayanmaktadır. Gönüllülük esasına dayanmaktadır. İşletmelerin kontrol altında tutulmasına yardımcı olan bir yönetim aracıdır. Kirlilik önleyici şartlar bulunmaktadır. Sıfır hata yöntemini benimser. Doğal çevredeki olumsuzları en aza indiren ve turistik yerlerdeki tatilcilerin de tüketici haklarını koruyan bir belgedir.

4. *Yeşillenen Oteller Projesi*: 2009 yılından günümüze kadar hala devam etmekte olan bu proje; Türkiye Otelciler Birliği (TUROB) önderliğinde hayata geçirilmiştir. Sosyal sorumluluk kampanyası olan bu proje; konaklama işletmelerindeki enerji, su gibi kaynakların tasarrufları ve atık dönüşümüyle ilgili uygulamadır. Turizm sektöründe sürdürülebilirliği sağlamak, müşteri memnuniyeti, katı atık azaltımı, geri dönüşüm ve çevre korumayla uyumlu politikalar için başlatılmıştır (yesilhaber.com, 2024).

Otel işletmeleri faaliyetlerinin doğası gereği yüksek oranda enerji ve su tüketimi yapmakta bu da onların çevre üzerindeki etkilerini artırmaktadır. Özellikle büyük ölçekli otellerin çevreye duyarlı uygulamaları benimseme oranı daha yüksektir. Ancak araştırmalar küçük otellerin de bu dönüşüme katılım gösterdiğini ortaya koymaktadır (Fernández Robin vd., 2019). Çevre dostu uygulamaların işletmeler açısından bir diğer değeri rekabet avantajı sağlamasıdır. Doğal çevreye duyarlı yatırımlar yalnızca çevresel fayda sağlamakla kalmamakta aynı zamanda pazarda pozitif imaj ve müşteri bağlılığı yaratmaktadır (Doğan & Ertaş, 2018).

1.3.1. Yeşil Yıldız Uygulamaları

Türkiye'de Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yürütülen Yeşil Yıldız uygulaması çevreye duyarlı konaklama tesislerini teşvik etmeyi amaçlayan bir çevre etiketleme sistemidir. Bu sistem belirli kriterleri karşılayan otellere 'Çevreye Duyarlı Konaklama Tesis Belgesi' verilmesini öngörmektedir. "Yeşil yıldız" olarak gösterildiği ve plaketlerinde çevreye duyarlı tesis ibaresinin olduğu çevre etiketine "Yeşil Yıldız-Çevreye Duyarlılık" kampanyası denir (Özoğul, 2023). Konaklama tesislerinin "Yeşil Yıldız" belgesi alabilmesi için üç bölüm altında toplanan toplam 103 kriterden asgari puan standartlarını sağlamaları gerekmektedir. Bu asgari puanlar; beş yıldızlı konaklama tesisleri için 225 puan, dört yıldızlı konaklama tesisleri için 195 puan, üç yıldızlı konaklama tesisleri için 135 puan, iki yıldızlı konaklama tesisleri için 95 puan, bir yıldızlı konaklama tesisleri için 90 puan ve diğer konaklama tesisleri için 90 puan olarak belirlenmiştir (ktb.gov.tr,2024). Ayrıca Yeşil Yıldız sahibi işletmelere elektrik faturalarında %30'a kadar indirim gibi teşvikler de uygulanmaktadır (Entgre Çevre, 2023).

Yeşil Yıldız belgesi için temel kriterler aşağıdaki gibidir (Ertaş vd., 2018; ktb.gov.tr, 2024):

- Enerji ve su tüketiminde verimlilik
- Katı atıkların sınıflandırılması ve geri dönüşüm
- Zararlı kimyasal maddelerin azaltılması
- Misafir ve personelin çevre konusunda bilinçlendirilmesi
- Doğayla uyumlu mimari ve çevre düzenlemesi
- Yerel ve organik gıdaların tercih edilmesi

Yeşil Yıldız sertifikası sadece Turizm İşletmesi Belgesi'ne sahip konaklama tesislerine verilmektedir. Başvuru gönüllülük esasına dayanmakta ve tesisler başvurularını ilgili il müdürlükleri aracılığıyla gerçekleştirmektedir. Belge bakanlık tarafından yapılan yerinde denetimlerle verilir ve her iki yılda bir yenilenmesi zorunludur (T.C. Resmî Gazete, 2017). Yeşil Yıldız konaklama işletmelerinde çevresel sürdürülebilirliği teşvik ederek enerji ve su tasarrufu, çevre dostu yapılaşma ve eğitim gibi alanlarda farklılıklar yaratmıştır. Bu uygulama sayesinde işletmelerde çevre yönetimi sistemleri kurulmuş, personel çevre bilincine yönlendirilmiş ve maliyet avantajları sağlanmıştır. Ayrıca Yeşil Yıldız sertifikasına sahip oteller çevre yönetim sistemi kurmakta düzenli veri takibi ve raporlama yapmaktadır. Bu da yöneticilerin karar süreçlerinde daha ölçülebilir ve sürdürülebilir kriterlere dayanmasını sağlamaktadır. Türkiye'de Antalya, İstanbul, Aydın ve Muğla gibi bölgelerde birçok otel yeşil yıldız belgesi almıştır (Uygur, Musluk & İlbey, 2015; Sayın vd., 2020). Bu belgenin yönetsel süreçlerde etkisi önemlidir. Yeşil Yıldız belgesinin yönetsel etkileri aşağıda sıralanmıştır:

Çevre Yönetim Sistemi (ÇYS): İşletmeler, sürdürülebilirlik hedeflerini içeren çevresel eylem planları ve politikalar geliştirmekte, bunları stratejik hedeflerine entegre etmektedir (Entgre Çevre, 2023).

Veri Takibi ve Raporlama: Su, enerji ve atık yönetimi gibi alanlarda ölçüm ve kayıt zorunluluğu, yöneticilerin performans odaklı kararlar almasını teşvik etmektedir (Ertaş vd., 2018).

İnsan Kaynakları Uygulamaları: Çalışanlara düzenli olarak çevre eğitimi verilmekte, çevre bilinci personel performans ölçütlerine dâhil edilmektedir (Atay & Dilek, 2013).

Kurumsal İletişim: Çevreci imajın pazarlama stratejilerine entegre edilmesi, müşteri ilişkileri ve markalaşma sürecinde farklılaşmayı desteklemektedir.

Yeşil Yıldız belgesi konaklama işletmelerinin sadece operasyonel değil yönetsel süreçlerinde de değişim yaratmaktadır. İşletmeler sürdürülebilirlik hedeflerini içeren çevresel eylem planları ve politikalar geliştirerek, bunları stratejik hedeflerine entegre etmektedir. Ayrıca su, enerji ve atık yönetimi gibi alanlarda ölçüm ve kayıt zorunluluğu yöneticilerin performans odaklı kararlar almasını teşvik etmektedir. Çalışanlara düzenli olarak çevre eğitimi verilmekte ve çevre bilinci personel performans ölçütlerine dâhil edilmektedir. Çevreci imajın pazarlama stratejilerine entegre edilmesi de müşteri ilişkileri ve markalaşma sürecinde farklılaşmayı desteklemektedir (Uygur, Musluk & İlbey, 2015).

SONUÇ VE TARTIŞMA

Ekolojik uyanış insanların doğa ile ilişkilerini anlamaları, çevreye karşı duyarlılık geliştirmeleri ve çevreyi koruma yönünde aktif davranışlar sergilemeleri olarak tanımlanabilir. Bu uyanış insanların

ekolojik ürünlere yönelik davranışlarını olumlu yönde etkiler. Örneğin, çevre dostu ulaşım kullanımı veya atık yönetimi gibi davranışların artmasına neden olur. Ekolojik bilincin toplumsal düzeyde yaygınlaştırılmasında medya, eğitim ve farkındalık kampanyaları gibi yöntemlerin yanı sıra ekonomik teşvikler ve yasal düzenlemeler de etkili olmaktadır (Piekarski vd., 2016). Bu çerçevede söz konusu çalışma, çevresel yabancılaşma kavramı temelinde konaklama işletmelerinde çevreye duyarlı yönetim uygulamalarını ve özellikle “Yeşil Yıldız” sisteminin önemini değerlendirmeyi amaçlamıştır. Bulgular doğa ile olan tarihsel ilişkinin zamanla insanın zihinsel ve fiziksel kopuşuna dönüştüğünü ve bu sürecin çevresel sorunların temelini oluşturduğunu göstermektedir (Yaman, 2009; Piekarski vd., 2016; Toska, 2017; Arıkan, 2021). Aydınlanma döneminden itibaren doğanın yalnızca kontrol edilmesi gereken bir nesne olarak görülmesi çevreye yönelik duyarsızlaşmayı beraberinde getirmiştir. Bu dönüşüm özellikle modern üretimde ve yönetim anlayışlarında kendisini göstermektedir (Marx, 1997; Osmanoglu, 2016).

Araştırmalar çevresel yabancılaşmanın yönetsel işlevlerde motivasyon, bağlılık, performans gibi çıktılar üzerinde de doğrudan etkili olduğunu göstermektedir (Abbas vd., 2013; Shantz vd., 2016). Bu durum doğa ile olan kopuşun yalnızca bir değerler sorunu olmadığını, aynı zamanda örgütsel yapıların ve yönetim anlayışlarının yeniden değerlendirilmesini gerekli kıldığını ortaya koymaktadır (Nemli, 2001). Diğer yandan doğa ile temasın psikolojik, bilişsel ve toplumsal faydalar sağladığı açıkça görülmektedir. Özellikle Soga & Gaston’un (2016) ortaya koyduğu üzere bireylerin doğayla kurduğu bağ sadece bireysel sağlık değil çevresel farkındalığın gelişimi için de vazgeçilmez bir unsurdur. Bu bağlamda doğadan uzaklaşmanın doğaya zarar verme eğilimini artırdığı, tersine doğayla kurulan bağın ise çevresel duyarlılığı güçlendirdiği anlaşılmaktadır (Pyle, 1993; Miller, 2005; Nisbet vd., 2009). Çalışma; konaklama işletmelerinde çevreye duyarlı yönetim anlayışının, çevresel yabancılaşma olgusu ve ekolojik uyanış kavramları çerçevesinde değerlendirilmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bulgular tarihsel süreçte insan-doğa ilişkisinin zayıflamasıyla ortaya çıkan yabancılaşmanın, yalnızca bireysel tutumlar değil; aynı zamanda yönetsel ve toplumsal yapılardaki dönüşüm eksikliğiyle de ilişkilendirilebileceğini göstermektedir. Konaklama sektöründe uygulanan çevresel etiketleme sistemlerinin (ör. Yeşil Yıldız) bu yabancılaşmayı azaltma ve ekolojik uyanışı destekleme potansiyeli taşıdığı anlaşılmaktadır. Ancak bu potansiyelin tam anlamıyla kullanılabilmesi için bazı stratejik adımlar atılması gerekmektedir.

Yönetsel Farkındalık ve Eğitim: Otel yöneticileri ve personel için çevresel yabancılaşma ve sürdürülebilirlik konularında farkındalık eğitimleri düzenlenmeli, Yeşil Yıldız gibi uygulamaların yalnızca belge kazanımı değil zihinsel dönüşüm aracı da olduğu vurgulanmalıdır (Ertaş vd., 2018).

Kurumsal Değerlerde Doğa İlişkisi: Konaklama işletmeleri vizyon, misyon ve kurumsal değerlerinde doğayla uyum, toplumsal ekoloji, yerel çevreye saygı gibi ilkeleri açıkça ifade etmeli ve bu değerleri günlük uygulamalarla görünür hale getirmelidir (Chiesura, 2004; Jordan & Hinds, 2006).

Çevreye Duyarlı Uygulamalarda Misafir Katılımı: Çevresel duyarlılığı artırmak için yalnızca yönetsel süreçlerin değil aynı zamanda misafir deneyiminin de doğa dostu tasarlanması gerekir. Örneğin, enerji tasarrufu teşvik edici görsel uyarılar veya atık ayrıştırma alanları gibi pratik çözümler yaygınlaştırılmalıdır. **Sektörel Standartların Güncellenmesi:** Yeşil Yıldız kriterleri, çevresel yabancılaşma gibi derin ekososyal sorunları da göz önünde bulunduracak şekilde yenilenmeli ve

çevresel sorumlulukları yönetsel performans göstergelerine entegre eden bir yapı kazanmalıdır (TUYUP, 2016).

Örgüt içerisinde verilen çevre eğitim programlarının etkinliği ekolojik farkındalık boyutlarının geliştirilmesine bağlıdır. Dolayısıyla çalışmalar ekolojik bilgi, duygusal tutum ve pro-çevre davranışlarının bu programlar aracılığıyla güçlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Bu boyutların artırılması bireylerin çevresel davranışlarını olumlu yönde etkileyerek ekolojik uyanış ve çevre koruma bilincini artırır. Özellikle eğitim ve bilinçlendirme kampanyaları bilgi seviyesini yükselterek atık yönetimi, ekolojik ulaşım ve çevreyi iyileştirme gibi davranışların benimsenmesini sağlar. Ekolojik uyanışı destekleyen politikaların geliştirilmesinde üniversiteler, bakanlıklar ve otel işletmeleri arasında ortak platformlar kurulmalı, bilimsel bilgi sahada uygulanabilir politikaya dönüştürülmelidir. Ayrıca yerel yönetimlerin ve eğitim kurumlarının çevre konularında aktif rol alması ekolojik farkındalığın toplum genelinde yaygınlaşmasına katkıda bulunur. Bu nedenle yöneticilerin ekolojik farkındalık boyutlarını hedef alan bütüncül ve sürdürülebilir eğitim stratejileri geliştirmesi önemlidir. Çevresel yabancılaşma olgusu ise yalnızca bireysel ya da teknik bir sorun olarak değil aynı zamanda yönetsel, kültürel ve toplumsal dönüşüm gerektiren çok boyutlu bir mesele olarak ele alınmalıdır. Sürdürülebilir bir gelecek için doğayla kurulan bağların hem düşünsel hem de yapısal düzeyde güçlendirilmesi büyük önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- Abbas, M., Raja, U., Darr, W., & Bouckennooghe, D. (2013). Combined Effects Of Perceived Politics And Psychological Capital On Job Satisfaction, Turnover Intentions, And Performance. *Journal of Management*, 39(5), 1277–1304. <https://doi.org/10.1177/0149206312455243>
- Acuner E. & Ergin E. (2021). Çevreye Duyarlı Konaklama Tesislerinin Misyon ve Vizyonlarının Küresel Sürdürülebilir Turizm Kriterleri Açısından Değerlendirilmesi. *The Journal of International Scientific Researches*, 6(3), 349-361 <https://doi.org/10.23834/isrjournal.952736>
- Arıkan, R. (2021). *Toplum, Çevre ve Ekoloji*. Ankara: Pegem Akademi.
- Atay, L., & Dilek, S. E. (2013). Konaklama işletmelerinde yeşil pazarlama uygulamaları: Ibis Otel örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(1), 203-219.
- Berman, M. G., Jonides, J., & Kaplan, S. (2008). The cognitive benefits of interacting with nature. *Psychological Science*, 19(12), 1207–1212. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9280.2008.02225.x>
- Biswas, A., & Roy, M. (2015). Green products: An exploratory study on the consumer behaviour in emerging economies of the East. *Journal of Cleaner Production*, 87, 463–468. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2014.09.075>
- Chiesura, A. (2004). The Role Of Urban Parks For The Sustainable City. *Landscape and Urban Planning*, 68(1), 129–138. <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2003.08.003>
- Daniel A., Eyasu E. & Ota H.O. (2020), Flood risk zone mapping using rational model in a highly weathered Nitisols of Abakaliki Local Government Area, South-eastern Nigeria. *Geology, Ecology, and Landscapes*, 4(2), 131–139. <https://doi.org/10.1080/24749508.2019.1600912>
- Ertaş, M., Kırklar Can, B., Yeşilyurt, H. & Koçak, N. (2018). Konaklama işletmelerinin yeşil yıldız uygulamaları kapsamında çevreye duyarlılığının değerlendirilmesi. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 15(1), 102–119. <https://doi.org/10.24010/soid.415349>
- Fernández-Robin, C., Celemín-Pedroche, M. S., Santander-Astorga, P. and Alonso-Almeida, M. del M. (2019). Green practices in hospitality: a contingency approach. *Sustainability*, 11(13), 1–24. <http://dx.doi.org/10.3390/su11133737>
- Fromm, E. (2001). *Özgürlükten kaçış* (Çev. S. Alpogut). İstanbul: Say Yayınları.
- Galtung, J. (1976). *Peace by Peaceful Means: Peace and Conflict, Development and Civilization*. Oslo: PRIO.
- Gökdeniz, A. (2019). Konaklama Sektöründe Yeşil Yönetim Kavramı, Eko Etiket ve Yeşil Yönetim Sertifikaları ve Otellerde Yeşil Yönetim Uygulama Örnekleri. *International Journal of Social and Economic Sciences*, 7(2), 70–77.
- Guerrini, G., Landi, E., Peiffer, K., Fortunato, A. (2018). Dry grinding of gears for sustainable automotive transmission production. *Journal of Cleaner Production*, 176, 76–88. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2017.12.127>
- Han, H., Hsu, L. T. J., & Sheu, C. (2010). Application of the Theory of Planned Behavior to green hotel choice: Testing the effect of environmental friendly activities. *Tourism Management*, 31(3), 325–334. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2009.03.013>

- Hartig, T., Evans, G. W., Jamner, L. D., Davis, D. S., & Gärling, T. (2003). Tracking restoration in natural and urban field settings. *Journal of Environmental Psychology*, 23(2), 109–123. [https://doi.org/10.1016/S0272-4944\(02\)00109-3](https://doi.org/10.1016/S0272-4944(02)00109-3)
- Jordan, M., & Hinds, J. (2006). *Ecotherapy: Theory, Research and Practice*. London: Macmillan.
- Kır, Ş. (2002). Yabancılaşma kuramı çerçevesinde insanın doğadan kopuşu. *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, 25, 101–116.
- Kirk, D. (1995). Environmental management in hotels. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 7(6), 3–8. <https://doi.org/10.1108/09596119510095325>
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2024). Çevreye Duyarlılık Kampanyası (Yeşil Yıldız). <https://yigm.ktb.gov.tr>
- Louv, R. (2005). *Last Child in the Woods: Saving Our Children from Nature-Deficit Disorder*. Chapel Hill, NC: Algonquin Books.
- Marx, K. (1997). *Economic and Philosophic Manuscripts of 1844* (D. McLellan, Ed.). Cambridge: Cambridge University Press.
- Mensah, I. (2006). Environmental management practices among hotels in the greater Accra region. <https://ir.ucc.edu.gh/xmlui/bitstream/handle/123456789/7467/Environmental%20management%20practices%20among.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Mesci, Z. (2014). Otellerin Çevreci Uygulamalarının Değerlendirilmesi: Yeşil Yıldızlı Bir Otel İşletmesinde Örnek Olay Çalışması, *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 11 (1), 90-102.
- Miller, J. R. (2005). Biodiversity conservation and the extinction of experience. *Trends in Ecology & Evolution*, 20(8), 430–434. <https://doi.org/10.1016/j.tree.2005.05.013>
- Muhammad N.A.K., Aimrun W., Ahmad F.A. & Abdul Rashid M.S. (2020), Effect of variable rate application on rice leaves burn and chlorosis in system of rice intensification, *Malaysian Journal of Sustainable Agriculture*, 4(2), 66–70. <http://dx.doi.org/10.26480/mjsa.02.2020.66.70>
- Nemli, E. (2001). Çevreye duyarlı yönetim anlayışı. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 45–61.
- Nisbet, E. K., Zelenski, J. M., & Murphy, S. A. (2009). The Nature Relatedness Scale: Linking Individuals' Connection With Nature to Environmental Concern and Behavior. *Environment and Behavior*, 41(5), 715-740. <https://doi.org/10.1177/0013916508318748>
- Osmanoğlu, Ö. (2016). Hegel'den Marcuse'ye Yabancılaşma Olgusu. *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(3), 65-92. <https://doi.org/10.32739/uskudarsbd.2.3.23>
- Özdemir Yılmaz, H., Özok, A., & Erdem, S. (2016). Konaklama İşletmelerinde Çevre Dostu Uygulamalar: Bodrum Örneği. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(1), 180-197.
- Özmen, A. (2020). *Çevre yönetimi ve sürdürülebilirlik*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Özoğlu, G. (2023). Çevreye Duyarlı 5 Yıldızlı Otel İşletmelerine Yönelik TripAdvisor Çevrim İçi Yorumlarının İncelenmesi: Marmaris Örneği. *Journal of Gastronomy, Hospitality and Travel*, 6(3), 892–918. <http://dx.doi.org/10.33083/joghat.2023.309>

- Piekarski, W., Dudziak, A., Stoma, M., Andrejko, D., & Ślaska-Grzywna, B. (2016). Model assumptions and analysis of ecological awareness and behaviour: An empirical study. *Polish Journal of Environmental Studies*, 25(3), 1187–1195. <https://doi.org/10.15244/pjoes/61776>
- Pyle, R. M. (1993). *The Thunder Tree: Lessons from an Urban Wildland*. Boston: Houghton Mifflin.
- Qversveen, E. (2022). Environmental alienation and the logic of neoliberal extractivism. *Ecological Politics Review*, 12(1), 5–14.
- Sayin, M. M., Uyar, M., Uye, O., Sonaydin, S., & Usta, Y. S. (2020). Sustainable accommodation: Case of Green Star Hotels in Antalya (Araştırma önerisi). Antalya Bilim Üniversitesi. <http://dx.doi.org/10.33083/joghat.2023.309>
- Shrivastava, P. (1995). Ecocentric management for a risk society. *Academy of Management Review*, 20(1), 118–137. <https://doi.org/10.2307/258889>
- Shantz, A., Alfes, K. & Latham, G. P. (2016). The buffering effect of perceived organizational support on the relationship between work engagement and behavioral outcomes. *Human Resource Management*, 55(1), 25–38. <https://doi.org/10.1002/hrm.21653>
- Soga, M., & Gaston, K. J. (2016). Extinction of experience: The loss of human-nature interactions. *Frontiers in Ecology and the Environment*, 14(2), 94–101. <https://doi.org/10.1002/fec.1225>
- T.C. Resmî Gazete. (2017). *Turizm İşletmesi Belgeli Konaklama Tesislerine Çevreye Duyarlı Konaklama Tesis Belgesi Verilmesine Dair Tebliğ* (Tebliğ No: 2008/3).
- Toska, S. (2017). *Ekokurgu: Ekolojik sorunların çözüm yolu olarak edebiyat*. İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- TUYUP (2016). *Turizmde İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Projesi Raporu*. Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Ulrich, R. S. (1984). View through a window may influence recovery from surgery. *Science*, 224(4647), 420–421. <https://doi.org/10.1126/science.6143402>
- Uygur, A., Musluk, B. Y., & Ilbey, N. (2015). Examining the influence of green management on operation functions: case of a business. *Research Journal of Business and Management*, 2(3). <https://doi.org/10.17261/Pressacademia.2015312985>
- Yabataş. (2025, 16 Ocak). Yeşil Yıldız nedir? <https://yabatas.com/yesil-yildiz-nedir/>
- Yaman, H. (2009). *Çevre felsefesi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yesilhaber. (2025, 2 Haziran). *Sürdürülebilir turizmin yolu yeşil otellerden geçiyor*. <https://yesilhaber.net/surdurulebilir-turizmin-yolu-yesil-otellerden-geciyor/>
- Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü. (2025, 16 Ocak). Çevreye duyarlılık kampanyası (Yeşil Yıldız). <https://yigm.ktb.gov.tr/TR-11596/cevreye-duyarlilik-kampanyasi-yesil-yildiz.html>
- Zhang, J. (2020). Consumers' eco-product purchase decision-making behavior from the perspective of ecological awareness. *Global NEST Journal*, 22(4), 585–591. <https://doi.org/10.30955/gnj.003382>

Çıkar Çatışması Beyanı

Araştırmanın yürütülmesi ve/veya makalenin hazırlanması hususunda herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Finansman Beyanı

Bu araştırmanın yürütülmesi ve/veya makalenin hazırlanması için herhangi bir mali destek alınmamıştır.

Etik Beyanı

Araştırma etik standartlara uygun olarak yapılmıştır.

Yazar Katkı Beyanı

Yazar Adı	Katkı oranı
Ümran ALTAY MORGÜL	%100
Toplam	%100